

Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu
Katedra Terenów Zieleni

Kwiaty w ogrodach zabytkowych..

Dera Patrycja
KTZ
Semestr VIII

Starożytny Egipt

Najstarsze ogrody znamy dzięki ściennym malowidłom, które przedstawiały czynności związane z uprawą i pielęgnacją roślin, nawadnianiem i zbieraniem plonów. W okresie Średniego Państwa (ok. 2133-1567 p.n.e.) głównym elementem ogrodu był staw (lub jezioro) obsadzony rabatą kwiatową.

Rozkwit sztuki ogrodowej miał miejsce w okresie Nowego Państwa (1567-1085 p.n.e.). Ogrody zakładano przy pałacach faraona, willach dostojników państwowych, zespołach świątynnych i grobowych. Wszystkie miały regularny układ i rytmicznie rozplanowaną roślinność. Najczęściej spotykanym wówczas kwiatem był lotos (grzybień błękitny – *Nymphaea caerulea*) którego stosowano w sadzawkach. Kwiaty uprawiano dla ozdoby, do celów leczniczych lub wykorzystywano w wieńcach grobowych. Bławatek - *Centaurea cyanus*, ślaz - *Malva alcea*, mak polny - *Papaver rhoeas* to często spotykane gatunki.

Z czasem w Epoce Późnej (1085-304 p.n.e.) pojawiły się w uprawie nowe gatunki roślin kwiatowych: róża - *Rosa sancta*, zawilec - *Anemone coronaria*, narcyz - *Narcissus tazetta*, jastrun - *Chrysanthemum coronarium*, łubin - *Lupinus termis*, ostóżka - *Delphinium orientale*, groszek - *Lathyrus sativus*, grzebionatka – *Celosia argentea* i *C. cristata*, kosaciec - *Iris sibirica*

Średniowiecze

W tym okresie zwracano uwagę nie tylko na walory plastyczne ale i na symbolikę roślin. Najważniejszym elementem ogrodów klasztornych był wirydarz. Był to najbardziej rozwinięty pod względem kompozycyjnym układ w którym przestrzeń ogrodowa ściśle wiązała się z architekturą budynków. Kwadratowy dziedziniec otoczony był krużgankami przypominał rzymskie ogrody perystylowe. Przecinające się pod kątem prostym drogi wyznaczały punkt centralny wirydarza- akcentowany studnią, fontanną, rzeźbą lub drzewem i cztery regularne kwatery ogrodowe najczęściej obsadzone kwitnącymi roślinami i krzewami czasem ziołami lub trawą.

Ogrody w obrębie zamków były małe. Między oknami komnat mieszkalnych a zewnętrznym murem zamkowym urządzano ozdobny ogródek zamknięty ogrodzeniem tzw. hortus conclusus. Gatunki tu stosowane:

- lilia
- irys
- fiołek

- róża (pnąca)

Sadzono także krzewy i zioła takie jak: ruta, mięta, szalwia, majeranek.

Pierwotnie jednak hortus conclusus miał znaczenie religijne. Miejsce to było pełne luksusu i swobody, ze ścieżkami i rabatami rozmieszczonymi wokół fontanny, miało wymiar symboliczny. Sadzono w nim białe lilie symbolizujące Matkę Boską, czerwone róże – symbol krwi męczenników oraz fiołek, który symbolizował pokorę Maryi.

Po za murami zamkowymi urządzano ogrody o charakterze rozrywkowym. Stały się miejscem spotkań i zabaw dworskich. Najbardziej charakterystyczna dla ogrodów zabaw (inaczej „ogrodów miłości”) była łąka kwietna. To otwarta przestrzeń pokryta murawą, otoczona drzewami i kwitnącymi krzewami. Darń łąki wzbogacały liczne kwiaty: stokrotki, orliki, dzwonki, szafrany, nagietki, konwalie, pierwiosnki, fiołki, goździki, braki, przebiśniegi.

Malwy, piwonie, lilie, irysy sadzono zazwyczaj na obrzeżu, pod murem, lub na powierzchniach wyniesionych, ujętych murkiem lub ławą darniową.

Rośliny kwiatowe ogrodów średniowiecza:

- *Aconitum napellus* - tojad właściwy
- *Adonis aestivalis* - młęk wiosenny
- *Althea rosea* - malwa ogrodowa
- *Anemone nemorosa* - zawilec gajowy
- *Anthemis nobilis* - rumian szlachetny
- *Artemisia abrotanum* - bylica, boże drzewko
- *Bellis perennis* - stokrotka pospolita
- *Calendula officinalis* - nagietek lekarski
- *Celosia cristata* - grzebionatka
- *Centaurea cyanus* - chaber bławatek
- *Cheiranthus cheiri* - lak pospolity
- *Chrysanthemum coronarium* - złocień wieńcowy
- *Convalaria majalis* - konwalia majowa
- *Crocus sativus* - szafran jesienny
- *Dianthus plumarius* - goździk pierzasty
- *Digitalis purpurea* - naparstnica purpurowa
- *Gladiolus segetum* - mieczyk polny

- *Hemerocallis flava* - liliowiec żółty
- *Hesperis matronalis* - wieczornik damski
- *Iris germanica* - kosaciec niemiecki
- *Lavendula officinalis* - lawenda wąskolistna
- *Lilium candidum* - lilia biała
- *Lilium martagon* - lilia złotogłów
- *Narcissus poeticus* - narcyz biały
- *Paeonia officinalis* - piwonia lekarska
- *Papaver somniferum* - mak lekarski
- *Portulaca oleracea* - portulaka
- *Ruta graveolens* - ruta zwyczajna
- *Rosmarinus officinalis* - rozmaryn lekarski
- *Thymus vulgaris* - macierzanka zwyczajna
- *Viola odorata* - fiołek wonny
- *Viola tricolor* - bratek ogrodowy

Renesans

W tym okresie pojawiły się ciekawe formy przestrzenne takie jak: parter ogrodowy, i giardino secreto (ogród sekretny).

Parter ogrodowy to otwarta przestrzeń z niską roślinnością. Tworzyły go niewielkie kwatery na planie kwadratu. Kwatera wypełniona była ornamentem ze strzyżonego bukszpanu, a przestrzeń pomiędzy nim zajmowały kwiaty lub kolorowe kruszywo. Parter mógł składać się z wielu kwater, oddzielonych od siebie drogami przecinającymi się pod kątem prostym.

Giardino secreto ogrody tego typu przeznaczone były tylko dla właściciela domu i jego rodziny, znajdowały się w pobliżu domu. Otaczano je murem, wewnątrz którego znajdowały się zarówno kwatery ogrodowe obsadzone ozdobnymi i użytkowymi roślinami oraz trawiasty plac. Często ozdobiony małą fontanną lub rzeźbą, przeznaczony do kameralnego wypoczynku. Jest to odpowiednik hortus conclusus w średniowieczu.

Rośliny kwiatowe ogrodów renesansu:

- *Adonis vernalis* - młęk wiosenny
- *Althes rosea* - malwa ogrodowa
- *Anemone coronaria* - zawilec wieńcowy
- *Aguilegia vulgaris* - orlik pospolity
- *Artemisia vulgaris* - bylica pospolita
- *Bellis perennis* - stokrotka pospolita
- *Calendula officinalis* - nagietek lekarski
- *Celosia plumosa* - grzebionatka pierzasta
- *Colhicum autumnale* - ziemowit jesienny
- *Convallaria majalis* - konwalia majowa
- *Delphinium ajacis* - ostróżka ogrodowa
- *Dianthus caryophyllus* - goździk ogrodowy
- *Gladiolus segetum* - mieczyk polny
- *Hemerocallis fulva* - liliowiec rdzawy
- *Hyacinthus orientalis* - hiacynt wschodni
- *Hyssopus officinalis* - hyzop lekarski
- *Iris germanica* - kosaciec niemiecki
- *Lavendula officinalis* - lawenda
- *Lilium candidum* - lilia biała
- *Myosotis palustris* - niezapominajka błotna
- *Narcissus tazetta* - narcyz wielokwiatowy
- *Papaver somniferum* - mak lekarski
- *Primula auricola* - pierwiosnek łyszczak
- *Primula vulgaris* - pierwiosnek beztodygowy
- *Ranunculus acer* - jaskier polny
- *Ruta graveolens* - ruta zwyczajna
- *Salvia officinalis* - szalwia lekarska
- *Santolina chamaecyparissus* - santolina cyprysikowata
- *Thalictrum minus adiantifolia* - rutewka mniejsza adiantolistna
- *Thymus serpyllum* - macierzanka piaskowa
- *Thymus vulgaris* - macierzanka zwyczajna
- *Tulipa suaveolens* - tulipan
- *Veronica longifolia* - przetacznik długolistny

- *Viola odorata* - fiolek wonny
- *Viola tricolor* - bratek ogrodowy
- *Yucca filamentosa* - krępla włóknista

Wczesny Barok

Na oddzielnych rabatach oraz oddzielnych małych ogrodach kwiatowych występowało wiele gatunków kwiatów w różnych odmianach ogrodowych, a zwłaszcza cebulowe, jak: tulipany, narcyze, hiacynty itd. oraz różne bulwiaste o atrakcyjnych kwiatach, jak: lilie, korona cesarska, złotogłów, a także: irysy, zawilce, jaskry i inne, wszystkie w różnych kolorach.

Rośliny kwiatowe wczesnych ogrodów barokowych:

- *Anemone coronaria* - zawilec wieńcowy
- *Colchicum autumnale* - zimowit jesienny
- *Crocus vernus* - szafran wiosenny
- *Delphinium ajacis* - ostróżka ogrodowa
- *Fritillaria imperialis* - korona cesarska
- *Hyacinthus orientalis* - hiacynt wschodni
- *Iris germanica* - kosaciec niemiecki
- *Iris xiphium* - kosaciec hiszpański
- *Lilium martagon* - lilia złotogłów
- *Lilium chalcidonicum* - lilia chalcedońska
- *Lilium candidum* - lilia biała
- *Lobelia cardinalis* - lobelia szkarłatna
- *Matthiola incana* - lewkonia letnia
- *Muscari comosum* - szafirek miękkołistny
- *Narcissus pseudonarcissus* - narcyz żółty
- *Paeonia albiflora* - piwonia biała
- *Polianthes tuberosa* - tuberoza
- *Ranunculus asiaticus* - jaskier azjatycki
- *Scilla peruviana* - cebulka peruwiańska
- *Tropaeolum maius* - nasturcja duża
- *Tropaeolum minus* - nasturcja drobna
- *Tulipa gesneriana* - tulipan Gesnera

Klasyczny Barok

Ogród stanowił uzupełnienie wnętrza pałacu. Bezpośrednio przy pałacu tworzone salony ogrodowe będące przedłużeniem salonu z pałacu. Otoczony wysokimi boskietami, stanowiącymi ściany, żywo przypominał wnętrza architektoniczne i był najbardziej reprezentacyjną częścią ogrodu, wypełnioną kwaterami parteru ogrodowego o kunsztownej ornamentyce bukszpanowej.

Kwitnące rośliny najczęściej stosowano na parterach typu rabatowego, potem na rabatach na obrzeżu parterów gazonowych i rabatach w powiązaniu z parterami oranżeriowymi i ogrodami kwiatowymi. Na parterach rabatowych najczęściej ceniono indywidualne cechy roślin, ich rzadkość występowania, cechy pokrojowe, szczególnie barwy i zapach. W innych typach parterów, o dużych rozmiarach ważniejszy był efekt ogólny niż jednostkowy, wynikający z walorów poszczególnych roślin. Aby uzyskać lepsze efekty rośliny sadzono tak by w każdym sezonie były kwitnące kwiaty.

Rośliny kwiatowe klasycznych ogrodów barokowych:

W okresie wiosennym wykorzystywano przede wszystkim:

- wczesne tulipany różnych odmian
- zawilce (*Anemone*) o kwiatach pojedynczych i pełnych
- jaskry rozłogowe (*Ranunculus repens*)
- hiacynty w różnych odmianach
- narcyze pojedyncze (*Narcissus poeticus*)
- narcyze wielokwiatowe (*Narcissus tazetta*)
- narcyze trąbkowe (*Narcissus pseudonarcissus*)
- żonkile (*Narcissus jonquilla*)
- koronę cesarską (*Fritillaria imperialis*)
- krokusy (*Crocus vernus*)
- pierwiosnki (*Primula auricula* i *Primula veris*)
- kosańce (*Iris susiana*, *Iris germanica*)
- przyłaszczki (*Hepatica triloba*)
- bratki trójbarwne (*Viola tricolor*)
- fiołka wonnego (*Viola odorata*)
- konwalię majową (*Convallaria majalis*)
- lak pospolity (*Cheiranthus cheiri*)

- stokrotkę pospolitą (*Bellis perennnis*)

Z kwiatów letnich sadzono najczęściej:

- tulipany późnych odmian
- lilie różne (*Lilium candidum* , *Lilium chalcedonicum* , *Lilium martagon* , *Lilium bulbifertum*)
- aksamitki (*Tagetes erecta* , *Tagetes patula*)
- niecierpek balsamina (*Impatiens balsamina*)
- bazylię (*Ocimum basilicum*)
- drjakiew purpurową (*Scabiosa atropurpurea*)
- dzwonki (*Campanula persicifolia* , *Campanula medium*)
- dziwaczek Jalapa (*Mirabilis jalapa*)
- goździki (*Dianthus caryophyllus* , *Dianthus plumosus* , *Dianthus barbatus*)
- grzebionatkę (*Celosia cristata*)
- heliotrop peruwiański (*Heliotropum peruvianum*)
- lak pospolity (*Cheiranthus cheiri*)
- lewkonie letnie (*Matthiola incana*)
- wieczornik damski (*Hesperia matronalis*)
- lwią paszczę większą (*Antirrhinum majus*)
- maki (*Papaver rhocas* , *Papaver orientale* , *Papaver somniferum*)
- pelargonie (*Pelargonium peltatum* , *Pelargonium zonale* , *P. inguinans*)
- ostróżkę wielkokwiatową (*Delphinium grandiflorum*)
- piwonię chińską (*Paeonia albiflora*)
- przetaczniki (*Veronica longifolia.*, *Veronca teucrium*)
- słonecznik zwyczajny (*Helianthus annuus*)

Jesienią występują kwiaty typowo jesienne oraz o przedłużonym kwitnieniu letnim, jak:

- aksamitki (*Tagetes erecta.*, *Tagetes patula*)
- astry (*Aster amellus* , *Callistephus chinensis*)
- niecierpek balsamina (*Impatiens balsamina*)
- bieluń (*Datura ceratocaula*)
- krokus jesienny (*Crocus sativus*)
- kozłek górski (*Valeriana montana*)
- lwia paszcza większa (*Antirrhinum majus*)

- nagietek lekarski (*Calendula officinalis*)
- nasturcja większa (*Tropaeolum majus*)
- słonecznik zwyczajny (*Helianthus annuus*)
- szarłat zwisły (*Amaranthus caudatus*)
- tuberoza (*Polyanthes tuberosa*)
- złocień koronowy (*Chrysanthemum coronarium*)

Partery o wielkich rozmiarach, bogactwie formy i roślinności, usytuowane w centralnych miejscach ogrodu, pełniły funkcje reprezentacyjną. Typy parterów ogrodowych:

- **haftowy** – jego ozdobny rysunek w postaci gałązek, palmet, lici czy kwiatów wyznaczał nisko strzyżony bukszpan na tle kolorowego piasku, żwiru czy mączki ceglanej.
- **węzłowy** – oddzielny rodzaj parteru ze względu na jego ornamentację, opartą na geometrycznym rysunku z motywem przeplatających się wstęg z żywopłotu. Powierzchnię wolną pomiędzy żywopłotem wypełniano piaskiem, kredą, miałem węglowym, kuszoną cegłą lub murawą.
- **parter oranżeriowy** - charakterystycznym motywem były tu drzewka kubłowe, ustawianych licznie na okres lata
- **parter wodny** - parter, którego głównym elementem jest jeden lub kilka basenów wodnych, zazwyczaj w powiązaniu z fontannami.
- **parter gazonowy** - tworzył go trawnik z ścieżkami według geometrycznego wzoru oraz rabatą okalającą parter
- **parter wgłębniowy (wgłębnik)** - płaski trawnik o obniżonej części środkowej, w zarysie geometrycznej

Parki krajobrazowe

Początkowo we wczesnych rozwiązaniach parków krajobrazowych całkowicie zniknęły formy kwiatowe jako oddzielne elementy przestrzenne kompozycji ogrodowej. Ponownie pojawiły się w drugiej połowie XVIII wieku dzięki działalności G. Masona, H. Reptona i W.E. Nesfielda.

Formy kwiatowe w parkach krajobrazowych:

Klomby - były urządzone na trawniku jako oddzielne grupy, podobnie jak z drzew i krzewów, w kształcie kolistym lub owalnym, lecz znacznie mniejsze. Po środku klombu umieszczano rośliny najwyższe na około nich coraz to niższe.

a) kwiaty niskie stosowane na obrzeżach klombów:

- stokrotka trwała (*Bellis perennis*)
- nasturcja większa (*Tropaeolum majus*)
- miłek wiosenny (*Adonis vernalis*)
- dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*)
- konwalia majowa (*Convallaria majalis*)
- pierwiosnek wyniosły (*Primula elatior*)
- fiołek wonny (*Viola odorata*)
- barwinek pospolity (*Vinca minor*)
- ubiorek tarczowy (*Iberis umbellata*)
- goździk kartuzek (*Dianthus carthusianorum*)

b) kwiaty średniej wysokości, które wypełniały pośrednią strefę klombów:

- lwia paszcza (*Anthirinum majus*)
- zawilec koronowy (*Anemone coronaria*)
- szarłat zwisły (*Amarantus caudatus*)
- bylica boże drzewko (*Artemisia abrotanum*)
- aster gawędka (*Aster amellus*)
- dzwonek ogrodowy (*Campanula medium*)
- dzwonek skupiony (*Campanula glomerata*)
- nagietek lekarski (*Calendula officinalis*)
- chaber górski (*Centaurea montana*)

- naparstnica purpurowa (*Digitalis purpurea*)
- ostróżka ogrodowa (*Delphinium ajacis*)
- nachylek okółkowy (*Coreopsis verticillata*)
- goździk brodaty (*Dianthus barbatus*)
- korona cesarska (*Fritillaria imperialis*)
- liliowiec żółty (*Hemerocallis flava*)
- kosaciec brodaty (*Iris barbata*)
- niecierpek balsamina (*Impatiens balsamina*)
- oman wielki (*Inula helenium*)
- łąbin trwały (*Lupinus perennis*)
- lilia biała (*Lilium candidum*)
- lilia bulwkowata (*Lilium bulbiferum*)
- lilia złotogłów (*Lilium martagon*)
- pysznogłówka dwoista (*Monarda didyma*)
- maciejka (*Matthiola bicornis*)
- lewkonia letnia (*Matthiola annua*)
- wiesiołek missouryjski (*Oenothera missouriensis*)
- płomyk wiechowaty (*Phlox paniculata*)
- wielosił błękitny (*Polemonium coeruleum*)
- rezeda wonna (*Reseda odorata*)
- aksamitka rozpierzchła (*Tagetes patula*)
- przetacznik kłosowy (*Veronica spicata*)
- przetacznik siwy (*Veronica incana*)
- cynia wytworna (*Zinnia elegans*)

c) kwiaty niskie cebulowe, w większości kwitnące wczesną wiosną:

- tulipany (*Tulipa*)
- narcyze biały (*Narcissus poeticus*) i trąbkowy (*N. pseudonarcissus*)
- krokus wiosenny (*Crocus vernus*)
- szafirek groniasty (*Muscari botryoides*)
- cebulica syberyjska (*Scilla sibirica*)
- przebiśnieg pospolity (*Galanthus nivalis*)
- zimowit jesienny (*Colchicum autumnale*)

d) kwiaty wysokie umieszczane pośrodku klombu:

- malwa różnych kolorów (*Althaea rosea*)
- słonecznik olbrzymi (*Helianthus giganteus*)
- dziewanna (*Verbascum phoenicum*)
- dyptam jesionolistny (*Dictamnus albus*)

Kobierce kwiatowe- podstawowym wyróżnikiem tych form był ornament i sposób jego uzyskania. Początkowo miał charakter geometryczny, później był wzbogacany m.in. o niektóre motywy zoomorficzne. Wszystkie motywy ornamentu utrzymywano jako gładkie i w jednej płaszczyźnie. Tylko w środku rabat, w niektórych rozwiązaniach umieszczano pojedyncze rośliny wyższe, często jako kubłowe. Rysunek ornamentu uzyskiwano przez kontrastowe wypełnianie ozdobnym materiałem roślinnym, bez stosowania żywopłotów bukszpanowych i bez mineralnego tła. Wykorzystywano tu głównie rośliny płozące i nisko rosnące, dające trwały efekt kolorystyczny z ozdobnych liści i znoszące strzyżenie. Obsadzanie ornamentu z reguły było trwałe na cały rok, bez sezonowej wymiany.

Do ważniejszych charakterystycznych roślin ozdobnych z liści, stosowanych na kobierce kwiatowe należą:

- alternantera powabna (*Alternanthera amoena*)
- alternantera pstra (*Alternanthera versicolor*)
- ukwap dwupienny (*Antennaria dioica*)
- koleus Blume'a (*Coleus blumei*)
- kocanki wełniaste
- gnafalium (*Gnaphalium lanatum*)
- irezyna Herbstta (*Iresine herbstii*)
- złocień maruna (*Pyrethrum parthenium aureum*)
- pachnotka barwna (*Perilla nankinensis*)

rośliny z grupy sukulentów:

- eszeweria (*Echeveria secunda*)
- rozchodnik wąskolistny (*Sedum carneum*)
- rojnik murowy (*Sempervivum tectorum*)
- przypoludnik sercolistny (*Mesembrianthemum cordifolium*)

Z roślin o ozdobnych kwiatach stosowano:

- żeniszek meksykański (*Ageratum mexicanum*)
- begonię stale kwitnącą (*Begonia semperflorens*)
- heliotrop peruwiański (*Heliotropium peruvianum*)
- stroiczkę (*Lobelia erinus*)
- bratki ogrodowe (*Viola tricolor maxima*)
- pelargonię rabatową (*Pelargonium zonale*)

Oddzielna grupa to soliterowe rośliny ozdobne, wystawiane w okresie lata na środku kobierców kwiatowych w pojemnikach:

- agawa amerykańska (*Agave americana*)
- dracena (*Dracena indivisa*)
- palma karłowa (*Chamaerops excelsa*)
- palma daktylowa (*Phoenix reclinata*)
- liwistona chińska (*Livistona chinensis*)
- banan (*Musa ensata*)
- krępla zwisłolistna (*Yucca recurvifolia*)
- róża miesięczna (*Rosa chinensis semperflorens*)

Kosze kwiatowe- były to niewielkie kwietniki, zwykle o formie okrągłej lub owalnej, podwyższone, otoczone ozdobną plecionką wiklinową, z czasem z pałakiem lub ozdobnymi płytkami ceramicznymi, bądź z lanego żelaza w kształcie liści akantu, malowanymi na jasne kolory. Wnętrze kosza wypełniały ozdobne i rzadkie kwiaty, przy czym środek zajmowały rośliny wyższe, czasem też pojedyncze drzewko. Formy te najbardziej się rozpowszechniły w końcu XIX wieku i na początku XX.

Grzędy obrzeżne- stosowano je jako wąskie pasma kwiatowe na obrzeżu masywów oraz klombów z drzew i krzewów, w miejscach dobrze widocznych. Do obsadzeń grzęd obrzeżnych używano kwiatów niskich jednobarwnych lub wielobarwnych, zarówno jednorocznych jak i bylin. Stosowano je zwłaszcza w ogrodach małych i średnich.

Grupy środowiskowe- były to grupy roślin związanych z charakterystycznymi warunkami środowiska. Stosowano oddzielne zestawienia roślin skalnych, wodnych, bagiennych, jeśli pozwalały na to warunki w ogrodzie. W drugiej połowie XIX wieku wyodrębniono z nich

fragmenty oddzielne komponowane, znane pod nazwą alpinariów lub ogrodów skalnych, ogrodów wodnych, różanek i ogrodów egzotycznych i innych. Grupy środowiskowe wprowadzono z inicjatywy Reptona.

Partery kwiatowe- wyróżniały się regularnością i symetrycznością rozwiązań, składały się z rabat na trawniku, przedzielonych ścieżkami, często w połączeniu z rzeźbami, pergolą oraz innymi budowlami ogrodowymi. Sytuowano je w pobliżu domu, czasem przy oranżeriach, do obsadzeń używano dużej ilości efektownie kwitnących kwiatów. Często nawiązywano do barokowych parterów francuskich i włoskich, ale komponowano je z kwiatów. Nazywano je też ogrodami kwiatowymi – flower garden.

Ozdoby kwiatowe- zaliczamy tu różne formy, których cechy główne wynikają z zastosowania konstrukcji pomocniczej. Należą tu rozmaite wachlarze, ścianki, pylony i bramki trejażowe służące za podporę dla pnączy kwiatowych, a także festony rozpinane na drutach.

Odmienna grupę stanowią osobliwe ściany, stożki i rogi obfitości, wznoszone na specjalnych konstrukcjach z prętów stalowych i siatki, wypełnione mchem i torfem oraz obsadzone kwiatami. Niektóre formy odtwarzały określone przedmioty, jak zegary kwiatowe z ruchomymi wskazówkami, taczki kwiatowe itp.

Odtwarzanie form kwiatowych:

W odniesieniu do roślin kwietnikowych obowiązują te same zasady kształtowania doboru gatunkowego, co dla całej szaty roślin krzewiastych w historycznych założeniach ogrodowych. Tworzą one najbardziej charakterystyczne elementy przestrzenne parku, silnie oddziałują na widza, zwracają uwagę. Są to głównie rośliny zielne roczne lub dwuletnie, rzadziej byliny i krzewiny, również cebulowe i bulwiaste. Dzięki temu są łatwo wymienialne. W przypadku niewłaściwego zastosowania w działaniach rewaloryzacyjnych można je łatwo skorygować.

Rośliny kwietnikowe mają zastosowanie w ważnych i głównych częściach parku. Podlegają ścisłym rygorom konserwatorskim. Wiąże się z tym stosowanie właściwych roślin kwietnikowych, odpowiednio do rodzaju i charakteru parku dla danego okresu historycznego.

Dziś pozostały tylko drobne fragmenty form kwiatowych ze względu na to, iż są mało trwałe i często zmieniane. Zachowały się tylko niektóre ich rodzaje z 1. ćwierćwiecza XX wieku, które są charakterystycznym składnikiem parków krajobrazowych swojego okresu.

Wskazania dotyczące odtwarzania form kwiatowych dotyczą: źródeł historycznych, rodzajów form kwiatowych, właściwości lokalnych, grupowania materiału roślinnego oraz uwspółcześniania gatunkowego roślin ozdobnych.

Główne przesłanki konserwatorskie kształtowania form kwiatowych to źródła historyczne, występują ich dwie zasadnicze grupy. Pierwsza grupa to przekazy historyczne, które są związane z danym założeniem parkowym i dotyczą śladów w terenie, informacji o obiekcie w archiwach, źródłach kartograficznych oraz ikonograficznych.

Druga grupa to przekazy, które są związane z okresem w którym powstał dany ogród tj. traktaty ogrodowe i drobne wzorniki, które umożliwiają nawiązanie do najlepszych wzorów. Jest wiele pozycji literaturowych zarówno z kraju jak i za granicą przedstawiających dawne założenia.

Istnieją wskazania zmierzające do przywracania charakterystycznej i pełnej postaci całego założenia parkowego z danego okresu:

1) należy zachować ogólną zgodność. W każdym okresie dominują określone formy kwiatowe. W 2. połowie XVIII wieku w Polsce i innych krajach Europy (po za Anglią) dominuje brak wyraźnie ukształtowanych, oddzielnych form kwiatowych. Wiek XIX (1. i 2. ćwierćwiecze) to takie formy jak klomby i grupy kwiatowe. Koszowe formy kwiatowe rozpowszechniono w 2. i 3. ćwierćwieczu XIX wieku. Natomiast 3. i 4. ćwierćwiecze XIX wieku to kobierce kwiatowe.

2) ważne jest zachowanie indywidualnych cech, które ma na celu przybliżenie i zaznaczenie wpływu oraz oddziaływanie na dane założenie ogrodowe udziału mecenas, użytkownika lub posiadacza, twórcy, także warunków lokalnych, stosownie do wyników badań terenowych oraz studiów źródeł archiwalnych

3) trzeba zrezygnować z form przypadkowych oraz doraźnych, złych i będących wytworem kaprysu mimo, iż spotyka się je w opracowaniach i publikacjach. Formy kwiatowe są zmienne w czasie, wykazują dążenie do określonej konwencji formy, do lepszych i ciekawszych rozwiązań. W tej tendencji zawiera się również kierunek działań konserwatorskich.

Uwarunkowania, które mają wpływ na odtwarzanie form kwiatowych odnośnie właściwości lokalnych:

1) występowanie określonej formy i struktury przestrzennej danego założenia parkowego, odczytanej i zdefiniowanej dzięki badaniom historycznym i terenowym. Każdej formie przestrzennej parku odpowiadają określone elementy rozwiązań kwiatowych.

2) aktualny stan rozwoju i przetrwania struktury przestrzennej parku. Formy kwiatowe dopełniają postać przestrzenną zadrzewienia. Konieczne jest uwzględnienie aktualnych warunków, wynikających z umiejscowienia drzew istniejących, adaptowanych, włączenia ich do wspólnych rozwiązań np. klombowych, zachowanie odpowiedniego zagęszczenia .

Wymagania w zakresie grupowania roślinności kwiatowej:

1) stopniowanie wysokości bylin. Rośliny wyższe w środku grupy, a niższe , średniej wielkości lub coraz niższe powinny być umiejscawiane po obwodzie grup[y kwiatowej lub do środka wnętrza ogrodowego.

2) zachowanie ciągłości efektu kwitnienia w poszczególnych porach roku. Ważny zatem był dobór roślin i sposób mieszania.

Wyodrębnia się trzy grupy roślin zakwitających wiosną:

- rośliny wczesnowiosenne:

- cebulica (*Scilla*)
- pierwiosnek (*Primula*)
- szafran (*Crocus*)
- śnieżyczka (*Galanthus*)
- ciemiernik(*Helleborus*)
- sasanka (*Hepatica*)

- wczesne tulipany
- wiosenne:
 - hiacynty (*Hyacinthus*)
 - korona cesarska (*Fritillaria*)
 - ubiorek (*Iberis*)
 - tulipany
- późnowiosenne:
 - narcyze (*Narcissus*)
 - niezapominajka (*Myosotis*)
 - barwinek (*Vinca*)
 - omieg (*Doronicum*)
- rośliny wiosenne wyróżniające się długim kwitnieniem:
 - stokrotka (*Bellis*)
 - bratki (*Viola tricolor*)
- kwiaty letnie trwające do jesieni:
 - żeniszek (*Ageratum*)
 - begonia stale kwitnąca (*Begonia semperflorens*)

3) przestrzeganie zasad kolorystycznej harmonii. Należało odpowiednio zestawić kolorystycznie wielobarwne ugrupowania. Pomocne było tu koło barw:

Ciepłe barwy: żółty, pomarańczowy, czerwony

Zimne barwy: zielony, niebieski, fioletowy

- kontrastowe połączenie barw prostych tworzą:

czerwony- żółty

żółty – niebieski

niebieski - czerwony

- harmonijne zestawienie barw dopełniających:

żółty – fioletowy

pomarańczowy – niebieski

czerwony - zielony

- dysharmonijne zestawienie barw:

żółty – pomarańczowy

czerwony – fioletowy

niebieski-zielony

Jako rozdzielającą wprowadzano barwę białą, gdy było to konieczne.

Obecnie dostępne jest wiele nowych odmian roślin obcych i rodzimych. Często posiadają cechy bardzo pożądane jeśli chodzi o uprawę, odmiany są efektowniejsze. Należy zatem dopuszczać w określonym zakresie uwspółcześnienie gatunkowe. Należy jednak zachować tę samą rodzinę botaniczną i gatunek, gdy jego cechy świadczą o głównych, wyróżniających właściwościach związanych z daną rośliną. W pozostałych przypadkach zmiany można uznać za dopuszczalne.

Literatura:

1. Historia ogrodów - Hobhouse Panelope- Warszawa 2005
2. Historia ogrodów– Longin Majdecki – Warszawa 1978
3. Ochrona i konserwacja zabytkowych założeń ogrodowych - Longin Majdecki ,
Warszawa 1993.
4. Podstawy architektury krajobrazu cz.II – Praca zbiorowa, Warszawa 2005